

ISSN 2367-7031 / www.piron.culturecenter-su.org

БРОЙ # 9 / ПРОЛЕТ 2015 / ВИЗУАЛНАТА АНТРОПОЛОГИЯ

 URL: <http://piron.culturecenter-su.org/2015-9-maria-delcheva-metaphorichnata-reprezentacia>

МЕТАФОРИЧНАТА РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ НА СИРИЙСКИ БЕЖАНЦИ КАТО „ЗАРАЗА” В БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ

Мария Делчева

Резюме, ключови думи и биография:

Метафората, мислена като процес на пренасяне, при който едно понятие да бъде видяно през перспективата на друго, може да бъде разглеждана като концептуален инструмент, функциониращ като терминологичен филтър на реалността. Една от невербалните манифестации на концептуалната метафора е визуалната метафора – тогава, когато един визуален елемент (агент) е видян през друг визуален елемент (източник), принадлежащ към различна смислова категория или рамка. Целта на статията е да изследва начина, по който визуалните образи съконструират, но и подкопават доминиращия дискурс за сирийските бежанци в България. Метафоричната репрезентация на бежанци често обхваща метафори, свързани със „замърсяване”, „зараза”, „нахлуване на вредители”. Подобни констелации формират концепции за биологична инвазия или замърсяване, структуриращи дискурса за бежанците и търсещите убежище. В него бежанците и лицата, които търсят международна закрила от преследване или тежки посегателства в родната си страна, се конструират като проблем в мас медиите. Медийната репрезентация на бежанците е свързана и с метафората за нацията като тяло. Тялото като референтна рамка е основано върху лесно разпознаваема кинестетична перцепция. Анализирани от гледна точка на идеологията, метафората за нацията като тяло легитимира несправедливото разпределение на власт в рамките на установената обществена договореност. Когато нацията е мислена като физическо тяло, бежанците са представяни като инфекциозно заболяване или физическо препятствие. Трайната възпроизводимост на сходен визуален материал създава условия за комуникирането на послания, много по-убедителни от писмените и вербални съставни елементи, които ги съпътстват.

Ключови думи: метафора, визуална метафора, медийна репрезентация, български меди, сирийски бежанци, зараза

Мария Делчева, докторантка в катедра „Теория на литературата” към СУ „Св. Климент Охридски”. В дисертацията си изследва допирните точки и взаимодействията между куийър теория и постколониални изследвания в литературата. Завършила е английска филология и магистърска програма „Литература, кино и визуална култура”.

Статията бе изнесена като доклад по време на международната конференция „Визуалната антропология” в град Априлци, 2013 г. Текстът е базиран върху есето „Замърсени общности: Метафората за „имигранта като токсичен отпадък” в медийната репрезентация на имиграцията” от 2008 г. на Дейвид Сиснерос, преподавател в университета на Илинойс. В изследването на Сиснерос са очертани значимостта на метафората като репрезентационна стратегия и научната литература, проследяваща метафоричното представяне на имиграцията. Като отправен съпоставителен център за анализ на телевизионния новинарски дискурс за имиграцията в САЩ, авторът използва сформирания се дискурс около случая с квартала Лав Канал в Ниагара Фолз, Ню Йорк от 70-те години на ХХ век, когато жителите му са изправени пред токсична криза заради освобождаването на химически отпадъци, погребани на територията на населения участък и полемиката свързана с казуса. По този начин Сиснерос аргументира визуалното и метафорично рамкиране на мексикански имигранти като опасни и смъртоносни токсични замърсители посредством сходни репрезентационни стратегии. В заключителната част на есето са обобщени конотациите от тези метафорични конструкции по отношение на обществените нагласи към имигрантите и проектирането на социални политики, съответстващи на имиграцията.

Настоящата статия, в която е разгледана една от медийни репрезентации на сирийски бежанци в българските медии, е структурирана по аналогичен начин. Съпоставени са журналистически статии, новинарски извадки и видео материали, свързани с епидемии, и такива, представящи сирийските бежанци в България. Теоретичната рамка, съсредоточена върху метафората, е разширена, като в нея са включени понятията концептуална и визуална метафора, произхождащи от когнитивната лингвистика, и интерпретация на метафората за мигранта като зараза, разглеждана от лингвиста и антрополог Ото Санта Ана.

Според Лакоф, ако метафората е мислена като процес на пренасяне, при който едно понятие да бъде видяно през перспективата на друго, тя може да бъде разглеждана като концептуален инструмент, функциониращ като терминологичен филтър на реалността. В когнитивната лингвистика метафората е онази езикова структура, която осигурява базата за всекидневното разбиране на света посредством свързване на явления с познати културни концепти и познания. Метафоричната рамка за осмисляне на поведението, отношенията, предметите и хората ограничава възможността семантичните асоциации, създадени от метафорите да бъдат мислени като условни. Това превръща метафорите в ключови реторически инструменти на политическото поведение и познание.

Една от невербалните манифестации на концептуалната метафора, според Чарлс Форсвил, е визуалната метафора - тогава, когато един визуален елемент (*агент*) е асоцииран с друг визуален елемент (*источник*), принадлежащ към различна смислова категория или рамка. Възприемането на изображения безспорно се различава от лингвистичното декодиране, но достигането до интерпретация на една визуална метафора е свързано с регулиране и приспособяване на концептуална информация, както при вербалната метафора. Репрезентацията на човек, място, предмет или идея посредством визуален образ, който внушава определена асоциация или прилика, е популярен похват в киното, рекламата и медиите. Редуването на визуални и лингвистични метафори в медиен контекст има силно въздействие върху формирането на обществено мнение.

Медиите са ключова технология за производство на истина. В медийния дискурс за бежанците и лицата, търсещи убежище, се проблематизира фигурата на бежанците, като около нея се изгражда специфичен контекст.

Продължителната повтаряемост на специфични фотографии и видео кадри в медиите изгражда набор от дефинитивни визуални репрезентации, илюстриращи бежанците и лицата, търсещи убежище. Трайната възпроизводимост на сходен визуален материал в новините създава условия за комуникирането на послания, много по-въздействащи от писмените и вербални съставни елементи, които ги съпътстват.

Някои изследователи подхождат към принудителната миграция от перспективата на метафора. Метафоричната репрезентация на бежанци често обхваща метафори, свързани със „замърсяване“, „зараза“, „нахлуване на вредители“. Представяните от медиите струпвания на бежанци създават една концепция за биологична инвазия или замърсяване, които структурират дискурса за бежанците и търсещите убежище.

Репрезентацията на бежанци като зараза е още една метафора в мрежата от метафорично рамкиране, върху която е основана съвременната реторика за принудителната миграция. Тази метафорична репрезентация е свързана с друга – мисленето на нацията като тяло, чиито корени могат да бъдат открити в европейското средновековие и класическия труд на Томас Хобс „Левиатан“. Идеята за нацията като тяло, заедно с идеята за нацията като къща, са широко експлоатирани и в късноmodernните западни общества. Човешкото тяло е архетипният източник на разбиране. В качеството си на референтна рамка тялото е основано върху лесно разпознаваема кинестетична перцепция. Когато нацията е мислена като физическо тяло, бежанците са представяни като инфекциозно заболяване или физическо препятствие. Метафорите за бежанци и лица, търсещи убежище, ги свеждат до обекти или заплаха за обществото. Дискурсите, обединени около някаква опасност, конструират различието като средство за формиране на споделена национална и културна идентичност. Метафоричната репрезентация е ключов компонент от конструирането на тази идентичност.

В подбраните журналистически статии, новинарски извадки и видео материали е направен опит за съпоставка между една от медийните репрезентации на сирийски бежанци в България и репрезентациите на световната епидемия от свински грип от 2009 г. , случаите на птичи грип в България от 2010 г. и тези на хора, заразени с ешерихия коли в Европа от 2011г. Търсени са елементи на визуално и дискурсивно рамкиране, които да послужат като точки за сравнение. Селектирани са аудио, визуални и текстови репрезентации, илюстриращи начина, по който визуалните образи съконструират, но и подкопават доминиращия дискурс за сирийските бежанци в България.

Разгледаните два видеорепортажа от телевизионни новинарски емисии са основа за анализ на метафоричната репрезентация на сирийските бежанци в България като зараза.

ВТВ НОВИНИТЕ / 01.06.2009 г. / Първи случай на свински грип у нас

<https://youtu.be/xMWd3-fQuaM>

<https://youtu.be/IgzSRc-lcuE>

Взаимодействието между визуални и аудио или вербални компоненти в подобрите материали би могло да породи различни асоциации и да изгради отделен контекст. Продължителната повторемост на визуалните елементи изгражда завършена серия от репрезентационни констелации, необходими, за да функционира медийният дискурс за епидемиите. Кадрите от произволно избрано летище, обединени с конкретния войсовър показват как разделеният на групи, но концентриран на едно място поток от хора, който ще се пръсне по целия свят, би могъл да ‘внесе’ и ‘изнесе’ заразата, при това, без да подозира. Визуалният откъс, представящ склада със зеленчуци, и този със супермаркета по сходен път водят до асоциацията, че най-вероятно споменатият все още неизвестен източник на зараза е точно в този склад. Близкият план на зеленчуците в супермаркета, който в киното създава драматизъм, акцентира върху човешкото безсилие – колкото и да се взираме в зеленчуците, не можем да различим опасните от полезните.

Посланието на кадрите от лабораториите и аудиозаписът, който върви паралелно внушават, че работата, свързана с установяването на вируса H1N1, и изолирането на бактерията *Escherichia coli* е сложна и изисква специфични умения и ресурси. Финалът, в който са повторени някои кадри от летището и лабораторията внушава, че работата по случая продължава, въпреки че новината приключва.

Присъствието на специалист, представител на държавната или местната власт е важен компонент от репортажите. Този елемент от конструирането на образа на държавата като загрижен за своето население пастир е референция не само към сериозността на представения проблем, но и към грижата, усилията и ресурсите, които държавата влага, за да овладее кризата. От перспективата на зрителя тези усилия може да са приемливи или незадоволителни. Индиректното внушение от репортажа, обаче прави тези усилия реални.

В двата материала е обърнато внимание на отговорността – от страна на държавните и европейски институции към общността. Метафората за нацията като тяло е активирана в моменти на заплахата. В очите на нацията, функционирането на държавните органи и изявленията на държавния глава свидетелстват за застрашена и защитавана цялост. Тялото, обаче, макар и метафорично трудно би могло да съществува само в пространството. То си

взаимодействия със социума, в случая с „голямото европейско семейство”. Всеки член иска да помогне и да получи помощ, да се почувства част от общността, да бъде солидарен - Германия не иска да ошети Испания, България иска нейният случай на свински грип да бъде регистриран от СЗО.

В анализа на медийни примери за репрезентация на сирийски бежанци в България ще се опитам да покажа как аудио, визуални и текстови елементи от дискурса за епидемии са пренесени в медийния дискурс за бежанците. Ще обърна внимание на начина, по който бежанците са конструирани като „проблем ” в медиите.

Аналогията между представените в българските медии епидемии и сирийските бежанци може да се обобщи накратко по следния начин: и двете са „внесени отвън”, необходими са определени знания, за да бъдат различени, конструирани са като „проблем”, изискващ специалисти, помощ от ЕС и световни организации, изявления от представители на държавната власт и понякога налагат радикални решения, за да се съхрани цялостта на нацията.

НОВИНАР / 27.09.2013 г. / Бежанци в Турция с морбили, заразата идва към нас

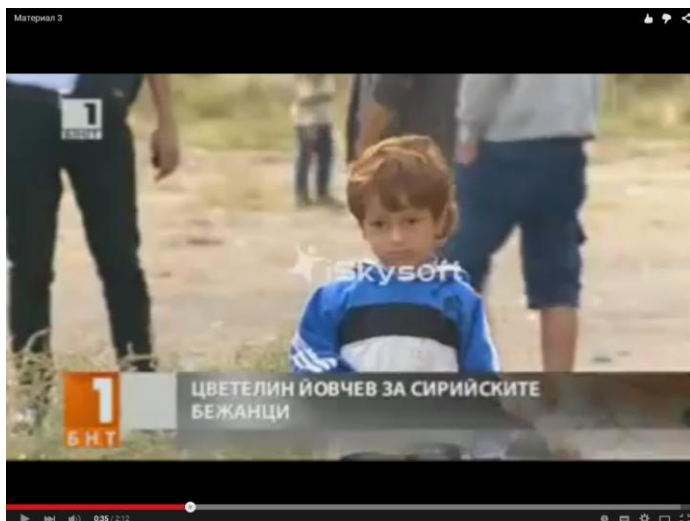

Членуваната форма на думата „зараза” в заглавието на статията би могла да се отнесе както към инфекциозното заболяване морбили, така и към бежанците от Сирия. Този силепсис внушава, че не дребната шарка, а бежанците са заразата, която идва към България. Изборът на разговорен регистър гарантира достигането на посланието до максимален брой хора, като в същото време внушава, че опасността е реална и близка. Поради специфичния начин на възприемане на текстове в информационни сайтове, има вероятност читателите да ограничат интереса си единствено до заглавието и снимката.

Продължителната възпроизводимост на сходно визуално съдържание в медиите осигурява комуникирането на послания, много по-убедителни от писмените и вербални съставни елементи, които ги съпътстват.

НОВИНИТЕ НА БНТ / 19.10.2013 г. / Йовчев: Сирийските бежанци са заплаха за цялата нация

<https://youtu.be/JA3ptqbxWFQ>

Снимката, поместена в НОВИНАР, и видеоматериалът, излъчен в новините на БНТ, са сред често срещаните визуални стратегии за представяне на сирийски бежанци – групи от хора, сред които се отличават жени със забрадки и деца, събрани на едно място, и кадри на предмети от бита. В репортажа на БНТ камерата се фокусира върху пране, простряно върху клоните на дървета или висящо от решетките на прозорците в бежански лагер. Самите решетки често заемат централно място във видеото. Тези визуализации на домашна примитивност създават асоциации за опасност, за които допринася и оптичното, а не физическо приближаване и сливането на решетки и бежанци в дефокусиран фон.

Новини, свързани с шап, луда крава, птичи и свински грип, са съпътствани от кадри със селскостопански животни и съобщения за радикални мерки, които предизвикват съчувствие и страх към показания добитък. Тук е мястото да спомена метафората за мигрантите като животни, която Ото Санта Ана разглежда (Santa Ana 2002). В някои български медии сирийските бежанци са представяни като нечленоразделна маса, която в зависимост от посланието, което медията иска да комуникира, може да бъде невинна, тъй като е лишена от разум и език, или опасна за „нацията”.

Метафората за нацията като тяло може да бъде проследена в новините на БНТ. Министърът на вътрешните работи заявява, че сирийските бежанци са проблем за цялата нация, че възпрепятстват функционирането на държавните органи. Българските граждани не искат болестите на сирийските бежанци, не искат болестите на тези бежанци да бъдат лекувани с ресурси, които могат да бъдат използвани за благото на нацията. Единственото, което нацията иска, е помощ от Европейския съюз. Бежанците са конструирани като проблем, който изисква обединението на българската нация. Самата лексема е употребена два пъти, наред с „катастрофа”, „заплашват” и словосъчетанието „тежко предизвикателство”.

Метафоричното рамкиране в репрезентацията на сирийски бежанци като „зараза” в българските медии натурализира поражданите конотации. Това, че тези бежанци живеят при нечовешки условия, не би трябвало да значи, че не са човеци. Един по-задълбочен анализ на метафората за бежанците като зараза би могъл да разкрие как съвременният дискурс за бежанците и лицата, търсещи убежище, предлага репрезентации, водещи със себе си властови интервенции. Конструирането на бежанците и търсещите убежище като опасност дава възможност да се дефинира другия, за да се консолидира азът на една нация. Мисленето на сирийските бежанци като „проблем” утвърждава аз-а като „нормален” и обрича другия на безмълвие. Необходимо е комплексно осмисляне на

културните, религиозни, исторически и политически измерения на причините за търсене на убежище, както и задълбочено познание за човешкото право на свободно движение. Тук ще си позволя да напомня за статиите в някои британски вестници, свързани с отварянето на трудовия пазар във Великобритания и „опасността вълна от български имигранти да залее Острова“.

Снимка на българи, протестиращи пред британското посолство в София, публикувана в Дейли Мейл.

Смятам за необходимо да отбележа, че в българските медии не липсват материали, представящи отделни сирийски бежанци, чрез техните лични истории и причини за търсене на убежище и разкази за живота им преди да станат бежанци. Може би ако усилията на повече медии, вместо към търсене на сензация, бъдат насочени към отделни хора, позоваване на официални източници във връзка с броя на сирийските бежанци и огласяване на корупционни практики, свързани с умишленото бавене на статут на бежанец, това би допринесло за преодоляване на надигащите се ксенофобски настроения.

БИБЛИОГРАФИЯ:

Buchannas, S., Grillo B. (2003) *What's the Story? Results from Research into Media Coverage of Refugees and Asylum Seekers in the UK*. Article XIX: Global Campaign for Free Expression, viewed 10. 11. 2013
< <http://www.article19.org/data/files/pdfs/publications/refugees-what-s-the-story-.pdf>>

Cisneros, J.D. (2008) 'Contaminated Communities: The Metaphor of "Immigrant as Pollutant" in Media Representation of Immigration.' *Rhetoric and Public Affairs*, Vol. 11, no. 4, pp. 569 – 601 viewed 10. 11. 2013
<http://www.academia.edu/223713/Contaminated_communities_The_metaphor_of_immigrant_as_pollutant_in_media_representations_of_immigration>

Forceville, Ch. J., Urios-Aparisi, E. (eds.) (2009) *Multimodal Metaphor*. Berlin : Mouton de Gruyter

Kenneth B. (1969) *A Grammar of Motives*. Berkely: University of California Press, pp. 502 – 517

Lakoff G., Johnson M. (1980) *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, pp. 92 – 112; 172 – 192

Santa Ana, O. (2002) *Brown Tide Rising: Metaphors of Latinos in Contemporary American Public Discourse*. Austin: University of Texas Press

Академично електронно списание за изкуство и култура „ПИРОН“

е издание на Културния център на СУ „Св. Климент Охридски“

www.culturecenter-su.org